

11. Wikipedia. Sozialpädagogik. Ihr Inhalt steht unter der GNU-Lizenz für freie Dokumentation. — Berlin, 2006. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: 13.10.2006: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Sozialp%C3%A4dagogik>>. — Загол. з екрану. — Мова нім.
12. Wörterbuch der Sozialarbeit und Sozialpädagogik. Hrsg von A. Schwendtke. — Wiesbaden, 1995. — 537 s.

Людмила СЕНЬ,
Людмила РОМАНИШИНА

СТРУКТУРА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ США

В статті розглядається система неперервної освіти в Сполучених Штатах Америки, починаючи з вступу до початкової школи і закінчуючи вибором вищого навчального закладу. Також наводиться перелік проблем, які найчастіше виникають під час вибору навчального закладу.

На сучасному етапі розвитку суспільства, вища освіта зазнає помітних змін у системі організації навчального процесу. Одним із напрямків оновлення і трансформації педагогічної освіти України є вивчення європейського та світового досвіду стосовно становлення та розвитку педагогічної освіти та підготовки вчителів, а також інтеграція отриманих знань у вітчизняну систему підготовки педагогічних працівників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що питання педагогічної освіти США знайшли своє відображення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. У вітчизняній педагогічній літературі накопичений значний обсяг знань про теорію і практику освіти США. Висвітлення даної проблеми на сучасному рівні можна знайти у дослідженнях, пов'язаних з такими питаннями: різноманітні способи підвищення кваліфікації вчителя в США (В. Гаргай); проблеми підготовки вчителя вищої школи (Г. Агапова, О. Рогачова, Т. Хмель); дослідження педагогічних технологій, методів та форм навчання (Т. Ільїна, В. Чорний). дослідженням розвитку педагогічних працівників займалися такі американські вчені як: Wiggrowman, Herbst, Jonson, Clifford, Goodlad та інші. Вагомий вплив на розвиток педагогічної освіти США мала так звана Група Холмса (Holmes Group), утворена у 1983 році, та її книга “Завтрашні вчителі” (Tomorrow’s Teachers, 1986). Великий обсяг інформації дає нам змогу дослідити це питання з різних аспектів його розвитку.

Мета статті — показати особливості неперервної освіти США у підготовці фа-

хівців, починаючи зі вступу до початкової школи і закінчуючи вибором вищого навчального закладу (ВНЗ).

У цивілізованому суспільстві питання освіти знаходиться у полі зору науковців. Зміст освіти і її використання характеризує суспільство як націю, адже саме на неї покладена відповідальність за підготовку висококваліфікованих фахівців та спеціалістів. Сьогодні в США поміж усіх політично значущих питань найважливішим для американців є освіта. Міністр освіти США, Ричард У. Райлі, зазначив, що “освіта в американському суспільстві сьогодні є більш відкрита, різноманітна й різнобічна ніж будь-коли. Освіта змінюється на краще. Водночас треба набагато більше зробити для того, щоб виконати обіцянку про рівні можливості для всіх і подолати розрив між багатими і бідними, білими і кольоровими. Продовжуючи адаптувати й поліпшувати нашу систему освіти, Сполучені Штати можуть стати ще сильнішою країною і разом з іншими народами продовжувати працю над збереженням миру, процвітання й освіти усім жителям планети” [5].

Досліджуючи публікації американських педагогів можна прийти до висновку, що у США навчання в школі починається у віці 6–ти років, коли діти йдуть у середню школу.

Після школи можна продовжити навчання в інститутах вищої освіти — коледжах і університетах (узагальнено також називаються schools) — на переддипломному рівні (undergraduate level/studies). У коледжах, при повній академічній навантаженості, необхід-

но вчитися 4 чи 5 років (залежно від обраного фаху) для того, щоб одержати перший учений ступінь бакалавра (Bachelor's Degree). Можна також піти в дворічний коледж (звичайно вони називаються junior, city або community colleges) чи в професійно-технічну школу (technical/ vocational school/college). У таких навчальних закладах освіта звичайно коштує дешевше. Після закінчення дворічного навчального закладу можна продовжити навчання на останніх двох (чи трьох при 5-ти річній програмі) курсах чотирирічних коледжів.

Одержавши ступінь бакалавра, студент має змогу продовжити навчання на післядипломному рівні освіти (graduate/postgraduate level/studies), щоб одержати наступний ступінь — ступінь магістра (Master Degree). При цьому необхідно враховувати, що не у всіх ВНЗ існують програми, які пропонують ступінь магістра. Існують також спільні програми, які дають змогу протягом навчання одержати два ступеня, наприклад бакалавра і магістра, іноді в коротший термін, ніж при роздільному навчанні на кожен ступінь. На магістра необхідно вчитися від року до трьох, залежно від програми і спеціальності.

Після магістра можна одержати ступінь доктора. Для його одержання, звичайно, потрібно вчитися три роки. Існують програми, що дозволяють отримати ступінь доктора відразу після отримання ступеня бакалавра, навіть без проміжного присвоєння ступеня магістра. У такому випадку період навчання складає 4 роки. Магістерські і докторські програми допускають проведення дослідження, результат якого виражається в дослідницькій роботі (thesis для магістерських програм, dissertation для докторських), що є обов'язковою вимогою для одержання ступеня. Дуже рідко зустрічаються недослідницькі програми навчання на ступінь магістра (taught degree), що передбачають тільки прослуховування визначених дисциплін з подальшим складання іспитів [2].

Як показує аналіз літератури, кожного року понад три мільйони учнів закінчують школу, з них майже мільйон поступають до вищих навчальних закладів. Міністерство

освіти США підготувало постанову про "Стан освіти 2000 року". У ній виявлено, що сьогодні вища освіта дає більше переваг, ніж будь-коли. У 1970 році прибуток середньостатистичного молодого американця з дипломом бакалавра був на 24% вищий, ніж у того, хто мав диплом середньої школи. Станом на 1998 рік "премія за вищу освіту" виросла до 56%. Для молодих американок вона збільшилась від 82% у 1970 році до 100% у 1998 році. Це означає, що у Сполучених штатах молоді жінки з вищою освітою заробляють удвічі більше, ніж ті, які ніколи не відвідували коледж [5].

Також збільшилась кількість студентів, які приходять прямо з середньої школи в коледжі. Лише за період 1992–1998 років їх відсоток виріс з 62% до 66%. Стати студентом одного з престижних американських університетів — це вже велике досягнення для випускника середньої школи. Майже два проценти випускників намагаються стати абітурієнтами коледжів провідних університетів, але тільки один з десяти абітурієнтів стає їхнім студентом. Відбір студентів ведеться на основі: а) їх шкільних результатів; б) рекомендацій шкільних учителів; в) враження, яке вони справили під час співбесіди в університеті; г) їх результатів на Тесті шкільної успішності (SAT).

Розглянувши систему вищої освіти США, можна стверджувати, що вона є складною і включає чотири категорії :

1) університети, які можуть мати: а) декілька коледжів, по закінченні яких студент отримує звання бакалавра; б) один чи більше коледжів для тих, хто хоче отримати звання магістра або доктора;

2) інститути з чотирьохрічним навчанням — коледжі — більшість з яких не є частиною університетів;

3) технічні навчальні заклади, в яких навчання продовжується від шести місяців до чотирьох років, де набувають широке коло професій — від перукаря до бухгалтера і комп'ютерного програміста;

4) дворічні, або громадські коледжі, де студенти можуть отримати багато професій

чи продовжити після цього навчання в чотирирічних коледжах або університетах [3].

Будь-який з цих навчальних закладів, в залежності від джерела фінансування, може бути приватним або громадським. Великої різниці в якості навчання між приватними і громадськими навчальними закладами не існує. Але це не означає, що всі вони мають однакову престижність і що між ними немає різниці в матеріальному забезпеченні.

Багато університетів і коледжів, як приватних, так і громадських, мають високу репутацію, пропонуючи цікаві програми і даючи своїм студентам відмінну освіту. Паралельно існують навчальні заклади, які дають середній рівень освіти, а їх студенти не завжди стають вченими, видатними діячами, професіоналами своєї справи. Престижність того чи іншого навчального закладу визначається якістю викладання, наявністю технічних засобів навчання, бібліотек, спеціальних курсів, а також числом і рівнем підготовки абітурієнтів, тобто на яких умовах даний навчальний заклад відбирає своїх студентів. Всі ці фактори доповнюють один одного.

Стає очевидним, що у США існує чіткий розподіл на більш і менш престижні навчальні заклади. Навчання в престижних і відомих закладах є дорогим, але по закінченню випускник має переваги під час працевлаштування і для подальшої кар'єри. Щоб стати студентом одного з таких коледжів, мільйон випускників середніх шкіл щороку здають екзамени SAT. Але недавно наголос на екзаменах при вступі до ВНЗ було піддано сумнівам, так як вони визначають, в основному, рівень знань з математики та англійської мови. Виступаючи на захист вступних екзаменів, адміністрація багатьох університетів підкреслює, що ці екзамени дають змогу справедливого відбору студентів, коли число претендентів на одне місце досягає 10–12 чоловік.

Крім інформації про вступні вимоги ВНЗ (в тому числі оплату), при виборі університету або коледжу, американці беруть до уваги ще багато аспектів: престижність, розміщення, викладацько-професорський склад,

матеріально-технічне забезпечення ВНЗ, можливість отримання грантів та стипендій. Проаналізувавши інформацію про деякі ВНЗ США, спробуємо розглянути і дати відповідь на запитання, які найчастіше турбують майбутніх абітурієнтів під час вибору навчального закладу, а саме:

– Які вчені звання пропонує ВНЗ? Як довго продовжується навчання? На молодших курсах пропонується чотирирічний курс “гуманітарних наук” (liberal art), після чого присвоюється звання бакалавра мистецтв (B.A.) з таких предметів, як історія, мови і філософія. Багато гуманітарних коледжів також пропонують звання бакалавра наук (B.S.) з фізики, хімії та інших точних наук. Технічні навчальні заклади пропонують курси з сільського господарства або бізнесу з різним терміном навчання.

Випускники старших курсів в Америці отримують звання магістра і доктора як мистецтв, так і точних наук. Щоб отримати ці звання, потрібно навчатися на старших курсах від двох до чотирьох років. Але якщо навчання зв'язане з оригінальними дослідженнями, студент може додатково провести в університетських бібліотеках і лабораторіях місяці і навіть роки.

– Які навчальні програми пропонують коледжі або університети? Що потрібно для отримання звання? Кожен американський університет чи коледж має свою власну програму. На молодших курсах можуть бути обов'язкові для кожного студента предмети (наприклад, світова історія, математика, методи досліджень або вміння писати твори). Все ж студенти самі обирають свої “профілюючі” дисципліни (це дисципліни, з яких вони хочуть отримати вчене звання), а також певне число “факультативних” предметів (це не обов'язкові для них предмети). Згідно з даними Національного інституту освіти, урядової організації, американські коледжі та університети пропонують більш як 1000 профілюючих дисциплін, а число факультативних вимірюється десятками тисяч.

На молодших курсах студент повинен заробити певне число “заліків” (близько 120), щоб отримати по закінченні чотирьох

років навчання звання. Щоб отримати заліки, необхідно відвідувати лекції (або лабораторні заняття), виконувати завдання і успішно здавати екзамени. Один залік з окремого курсу, як правило, потребує години роботи в класі щотижня. Трьох-заліковий курс із біології може включати в себе дві години лекцій плюс одну годину лабораторної роботи на тиждень. Курс може продовжуватись від 10 до 16 тижнів — “семестр”.

– Чи є коледж або університет громадським закладом (який управляється державою або місцевою владою), чи це приватний заклад? Якщо він приватний, то чи є він релігійним навчальним закладом? В США немає національної (федеральної) системи освіти, кожен з 50 штатів, а також деякі великі міста, мають свій власний університет. (Федеральний уряд керує навчальними закладами, де готуються професійні кадри для збройних сил — наприклад, Військово-морська академія США в Аннаполісі, Меріленд). Близько 25% всіх ВНЗ США є приватними і підпорядковуються релігійним організаціям. Більшість з них відкриті для студентів різних віросповідань, але в деяких релігійних навчальних закладах усі студенти повинні виконувати релігійні обряди. Також існують приватні заклади, які не підтримують жодних релігійних напрямків.

Як громадські, так і приватні ВНЗ залежать від трьох джерел доходів: плата за навчання, благодійництво (пожертвування заможних людей) та державне фінансування. Благодійницькі фонди деяких університетів дуже великі: в Гарвардському, Принстонському та Єльському університетах вони перевищують мільярд доларів. Більша частина грошей платників податків йде на фінансування громадських навчальних закладів.

– Яку максимальну кількість студентів здатні прийняти ВНЗ? В Америці існує багато маленьких коледжів, в деяких з них навчається менше 100 студентів. Але більша частина абітурієнтів вибирають великі університети. В середині 80-х років минулого століття існувало сім університетів, в кожному з яких навчалось понад 100 000 студентів. (Один з них, Державний університет

Нью-Йорку, має понад 60 студентських містечок в різних куточках штату).

Чим пояснюється успіх великих університетів? До недавнього часу на це можна було відповісти просто: вони пропонують найкращі бібліотеки та умови для наукових досліджень. Можливість користуватися “головним” комп’ютером і сучасними лабораторіями притягує на факультети цих ВНЗ провідних науковців. А студенти прагнуть навчатися у справжніх знавців своєї справи. Одним з важливих факторів високої репутації американських університетів є їх дослідницькі програми. Але за останні роки частка вищих наукових звань, отриманих за роботу в “чистих” (дослідницьких) науках, зменшилась. Це стосується гуманітарних наук. Студенти, як і раніше, намагаються поступити до найстаріших і найбільш престижних університетів, але при цьому прагнуть отримати нові різноманітні навчальні програми.

Так, протягом 1970–1980-х років існувала тенденція зменшення популярності традиційних гуманітарних наук. Студенти вибирали профільюючі дисципліни, які готували їх до конкретної роботи. В 1987 році 56% звань бакалавра були отримані в сфері бізнесу і менеджменту, комп’ютерної техніки і інформатики, освіти, машинобудування, медицини та суспільствознавства. Тільки 13% звань були отримані в традиційних науках та мистецтвах [3].

Але деякі оглядачі (Д. Морісон, Д. Голнек, Р. Колей) вважають, що ця тенденція закінчується, і студенти все частіше обирають традиційні галузі навчання. Підтвердженням цього є той факт, що в 1987 році число студентів, які отримали звання бакалавра з математики, виросло на 49 відсотків порівняно з 1981 роком, коли воно було на самому низькому рівні. Зростає кількість тих, хто отримав звання бакалавра з англійської мови та літератури, іноземних мов, історії та фізики. В багатьох аспектах таке нове збільшення популярності гуманітарних наук є поверненням до давніх традицій в американській освіті.

Отже, зараз в Америці нараховується близько 12 мільйонів студентів. Вони живуть

в суспільстві, яке твердо вірить в зв'язок між освітою і демократією. В їх розпорядженні великі бібліотеки (тільки в Гарварді більше 10 мільйонів томів), останні технічні досягнення і традиції науково-дослідницької роботи (перший в світі електронний комп'ютер був розроблений в Університеті Пенсильванії). Вони можуть вільно добиватися своїх цілей, розвивати свої здібності та здобувати професійні знання.

І все ж багато американців не задоволені станом вищої освіти в країні. Мабуть найбільше нарікань викликають навчальні плани ВНЗ і, особливо, широке розповсюдження факультативних дисциплін. В середині 80-х років ХХ століття Асоціація американських коледжів (ААК) опублікувала матеріали, в яких закликала до викладання всім студентам певного набору традиційних дисциплін. Це мають бути точні науки і культурні особливості різних країн, а також основні навички грамотності. Дещо подібна доповідь під назвою "Охопленість навчанням" була опублікована Національним інститутом освіти (НІО). В ній НІО прийшов до висновку, що навчальні програми ВНЗ стали "надмірно професійними і зв'язаними з роботою"; що освіта сьогодні практично не формує і не розвиває в студентах загальноприйнятих суспільних цінностей та не дає потрібних знань. На даний момент, можливо, в цьому є доля істини. І справді, деякі студенти отримують свої дипломи без вивчення західної цивілізації, вже не кажучи про інші світові культури. У відповідь на подібні звинувачення, деякі коледжі затвердили сталий перелік дисциплін, які студент мав обов'язково вивчити протягом усього періоду навчання. З іншого боку, багато студентів і деякі викладачі виступили з критикою навчальних програм ВНЗ. Їх звинувачували у "євроцентризмі", а саме — нехтуванні культурами Африки, Азії чи Латинської Америки. Це привело до появи руху, спрямованого на "мультикультуралізм", тобто введення до навчальних програм багатьох

ЛІТЕРАТУРА

1. U.S. Department of Education. Improving teacher quality state grants. <http://www.td.gov>
2. Сайт Zoom. Education in the USA. <http://usinfo.pl/zoom>

ВНЗ таких дисциплін, як африканська література або роль жінки в суспільстві. Деякі традиціоналісти вважають, що ця тенденція зайшла занадто далеко.

Отже, дані проблеми свідчать, що американська вища освіта змінюється, як це відбувалось на протязі всієї її історії. І, як і в минулому, ці зміни можуть йти в досить несподіваних напрямках: пуритани заснували коледжі для підготовки церковників, але студенти цих коледжів залишились в історії як керівники першої в світі конституційної демократії. Коледжі, яким була дарована земля, мали ціллю навчати сільському господарству та машинобудуванню представників американського заходу. Зараз багато з цих коледжів є ведучими в світі за науковими дослідженнями. Американські університети були засновані для навчання досить невеликої еліти. В ХХ столітті колишні військовослужбовці, жінки та представники меншостей заявили про своє право навчатися в цих університетах.

Для американців завжди було дуже важливо "примусити систему працювати". Це особливо стосується сфери освіти. Перед американцями зараз постали важливі питання: Яку роль в світі повинна відігравати Америка як найстаріша конституційна демократія, найбільша економічна держава і перша в світі ядерна держава? [5] Американці високо цінують право висловити свою точку зору на ці питання. Але вони, в той же час, усвідомлюють всю складність цих питань. Щоб прийняти участь у вирішенні подібних проблем, більшість американців відчуває, що їм необхідна вся інформація, яку вони можуть отримати. Найважливішу роль в цьому відіграють коледжі та університети. І які б вимоги про поліпшення навчання перед ними не ставились, їх майбутнє майже гарантовано прагненням американців до розвитку і вдосконалення. Наступною зміною в системі освіти США, можливо, буде тенденція продовження людьми навчання у ВНЗ протягом всього їхнього життя.

3. Morris, J. US Higher Education in Transition. — On the Horizon, 2003. (11). P. 6–10.
4. Річард У. Райлі. Нарис сучасного стану освіти в США // США: суспільство та цінності. — 2000. — С. 5–9.
5. US Bureau of Labour Statistics. (2002), “Projections.” Retrieved October 14, 2002, from <http://www.bls.gov/home.htm>

Наталія ЧОРНА

ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ УСПІШНОСТІ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ США

У статті проаналізовано американський досвід оцінювання навчальної успішності учнів, визначено портфоліо як важливий засіб моніторингу когнітивних результатів навчання, як індикатор інтересів і специфічних навичок школярів. Виявлено слабкі і сильні сторони функції портфоліо, чинники, які впливають на розробку учнівських засобів контролю. Важливим аспектом дослідження є систематизація основних способів адаптації портфоліо до вимірювання когнітивних результатів суб'єктів навчання, обґрунтування чітких критеріїв, які забезпечують вибірку й оцінювання навчальних зразків портфоліо.

Євроатлантичний вибір України, який передбачає її інтеграцію в загальноосвітній освітній простір, зумовлює актуалізацію проблеми моніторингу знань. У цьому контексті зростає важливість аналізу зарубіжного, зокрема американського, досвіду використання сучасних методик діагностування навчальних досягнень учнів та студентів. Досвід цей, незважаючи на його актуальність, у нашій країні ще не достатньо вивчений.

Протягом останніх років у педагогіці США відбуваються певні зміни щодо бачення учня та основ тестових методик. Ідеться про те, що на сучасному етапі розвитку американської школи дедалі більша увага приділяється оцінюванню виконання завдань учнями в природних ситуаціях, а не шляхом застосування об'єктивних тестів. Одним із таких методів моніторингу когнітивних результатів, що розглядається в США як реальна альтернатива об'єктивних тестів, є портфоліо.

Метою статті є аналіз американського досвіду оцінювання на базі портфоліо, що, безперечно, буде сприяти його поширенню в освітньому просторі України.

Портфоліо стають важливим засобом оцінювання в багатьох навчальних закладах США. У деяких випадках їх використовують як базовий, а іноді і єдиний метод оцінювання виконання. В інших — як ще один корисний Інструмент в оцінювальному арсеналі вчителя або викладача.

Портфоліо — це зібрання учнівських робіт, відібраних і упорядкованих в такий спосіб, щоби показати прогрес учня у вивченні дисципліни (портфоліо розвитку) або продемонструвати зразки кращих робіт учнів (демонстраційне портфоліо). Поширеною практикою у США є використання портфоліо розвитку впродовж навчальної програми, а демонстраційного портфоліо — вкінці програми. Отже, демонстраційне портфоліо — це зібрання робіт, що засвідчують кінцевий рівень виконавських умінь учня. Деякі навчальні заклади використовують демонстраційні портфоліо як основу випускного рейтингу учнів, інші — як засіб наскрізного оцінювання базових виконавських умінь і навичок учнів.

Цінність портфоліо для вимірювання навчальних досягнень учнів полягає, на думку Н. Гронлунда, в розмаїтті видів зібраних даних, які становлять основу для винесення суджень про рівень учнівського виконання. Вони, як правило, представлені різними видами самостійних робіт (наприклад, зразками письмових робіт, малюнками, звітами про дослідження, виконаними за допомогою комп'ютерних програм, таблицями, проектами тощо), а також результатами оцінювання у формі письмових коментарів, списків контрольних запитань, рейтингових шкал, оцінок за тести та звітів про співбесіди з учнями. Дані оцінювання можуть ще включати учнівські самооцінки колег-учнів та вчителів.